

SVET KENA VILBERA

Ako još niste čuli za Kena Vilbera, čućete. Njegovo delo je ogromno. Brilljantno. Genijalno. Mogli biste ga nazvati Darwinom, Vilijamom Džejsom ili Platonom našeg vremena. Napisao je na desetine knjiga i izdao još toliko. Na 270 veb sajtova na Internetu diskutuju o njemu, slave ga ili kritikuju. Psihološka i filozofska imena poput Hjuston Smita, Majla Marfija, Rolo Meja, Danijela Golemana, Larija Dosija i Rodžera Valša nazivaju ga najvećim misliocem našeg vremena ili tvrde da je njegov opus magnum, „**Seks, ekologija, spiritualnost**“ (*Sex, Ecology, Spirituality*), jedna od najvažnijih knjiga ikada objavljenih. Robert Dilts nesumnjivo je pod njegovim uticajem. A Robert Mekdonald, za koga se priča da je pokušao da nauči „**Kratku istoriju svega**“ (*A Brief History of Everything*) napamet, bio je inspirisan da stvori vilberovski začinjenu psihologiju pod nazivom „psihoteleologija“.

Brajan Van Der Horst

Rođen 1949. u Oklahoma Sitiju, Ken Vilber je u detinjstvu često menjao mesto boravka jer mu je otac bio vojni pilot. Srednju školu je završio u Linkolnu, Nebraska, a studije medicine je započeo na Djuk univerzitetu. Međutim, već na prvoj godini izgubio je interesovanje za lekarsku profesiju i počeo da čita knjige iz psihologije i filozofije. Vratio se u Nebrasku da studira biohemiju ali je nakon nekoliko godina napustio akademski svet (sa diplomom iz biohemije) i posvetio se pisanju knjiga.

Sa 19 knjiga o duhovnosti i nauci, preveden na preko dvadeset svetskih jezika, Vilber je danas najprevođeniji američki autor. Smatraju ga jednim od utemeljivača transpersonalne psihologije, koja je šezdesetih godina nastala iz humanističke psihologije i koja se explicitno bavi duhovnošću. Zbog pionirske prirode svojih uvida nazvan je „Ajnštajnom svesti“. Njegova prva knjiga, „**Spektar svesti**“ (1977) donela mu je reputaciju originalnog mislioca koji nastoji da integriše zapadnu i istočnu psihologiju. „**Bez granice**“ (1979) je popularna verzija tog dela i njegova najčitanija knjiga.

„**Bez granice**“ je jednostavan i uz to razumljiv vodič za sve vrste psihologija i terapija iz zapadnih i istočnih izvora, od psihoanalize i egzistencijalizma do tantre i zena. Svako poglavlje uključuje i posebnu vežbu osmišljenu da pomogne čitaocu da razume prirodu i praksu određenih terapija. Vilber nam tako predstavlja lako razumljivu mapu ljudske svesti koju tumači različitim teorijama. U svojim skorašnjim radovima, posebno u obimnom delu „**Seks, ekologija, spiritualnost**“ (*Sex, Ecology, Spirituality*) (1995) on je kritikovao ne samo

zapadnu kulturu, već i pokrete koji spadaju u kontra-kulturu kakav je, na primer, pokret „nju ejdž”. Nijedan od ovih pristupa ne poseduje dubinu i istančanost “perenijalne filozofije” koja se nalazi u temeljima svih glavnih religija, a koja čini i pozadinu Vilberovih dela. Ovo njegovo važno delo takođe ima svoju popularnu verziju pod nazivom „**Kratka istorija svega**“ (*A Brief History of Everything*) (1996).

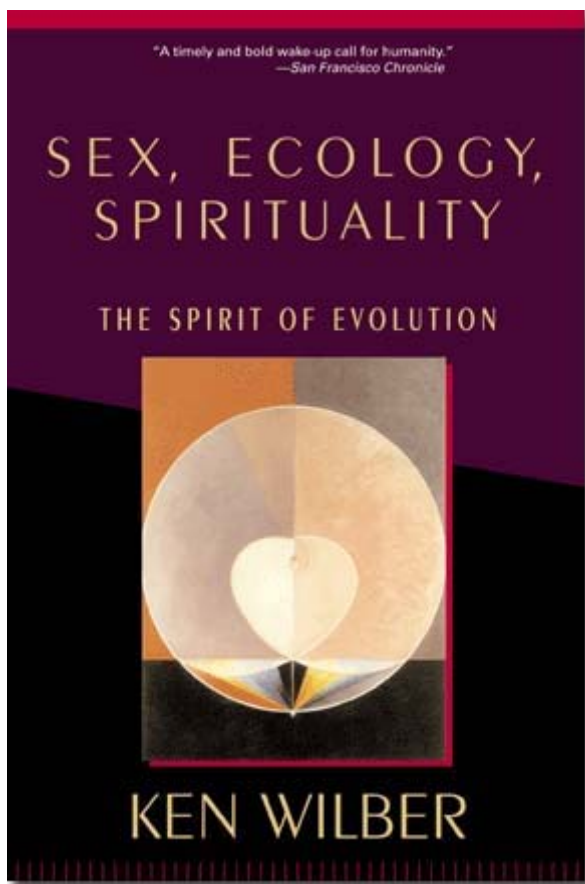
U svojoj najličnijoj knjizi, *Grace and Grit* (1991) Vilber dirljivo opisuje svoj odnos sa svojom drugom ženom Trejom, koja je umrla od raka 1989. godine. U jednom od svojih novijih knjiga, *One Taste*, ličnom dnevniku iz 1997. Vilber opisuje svoj način života, svoje meditacije i duhovna iskustva.

Tvorac je Integralnog instituta.

Živi u Bolderu, država Kolorado. Skoro se oženio po treći put.

Bibliografija:

Spectrum of Consciousness (1977);
No Boundary (1979);
The Atman Project (1980);
Up from Eden (1981);
The Holographic Paradigm (1982);
A Sociable God (1982);
Eye to Eye (1983);
Quantum Questions (1984);
Spiritual Choices (1986);
Transformations of Consciousness (1987);
Grace and Grit (1991);
Sex, Ecology, Spirituality (1995);
A Brief History of Everything (1996);
The Eye of Spirit (1997);
Marriage of Sense and Soul (1998);
One Taste (1999);
Integral Psychology (2000);
A Theory of Everything (2000);
Boomeritis (2002).

Do sada je na srpski jezik prevedena samo jedna Viberova knjiga: *Bez granice*, u izdanju beogradske izdavačke kuće "Babun" (2002). U planu tog izdavača je da nastavi sa izdavanjem njegovih dela.

UVOD U DELO KENA VILBERA – Majkl Bouens

Na poleđini prve Vilberove knjige koju sam pročitao, recenzent je napisao: „Ono što je Frojd za psihologiju, Ajnštajn za fiziku, to je Ken Vilber za izučavanje svesti.” Na poleđini jedne druge, novije Vilberove knjige – „*Seks, ekologija, spiritualnost*“ Mič Kapor, osnivač i kopredsedavajući Elektrik Frontir Faundejšena, tvrdi: „Ova knjiga menja sve.” No uprkos činjenici da jedan broj smrtnika – u koje spada i moja malenkost – smatra Vilbera najvažnijim misliocem ovog veka, on je nedovoljno poznat, a često i neprihvaćen u filozofskim krugovima intelektualnog establišmenta, pogotovo u Evropi. Zato ću u ovom članku pokušati da ukratko objasnim neke od osnovnih postavki njegovog dela, kao i da ukažem na njegov značaj.

SPEKTAR SVESTI i BEZ GRANICE

Svoju prvu knjigu, *Spektar svesti*, Vilber je napisao kada je imao svega 23 godine i ona je odmah postala impresivno klasično delo. U knjizi je dat pregled razvojnih struktura ljudske svesti prisutnih u psihološkim školama Zapada (bihejviorizmu, kod Pjažea, Frojda, u kognitivnoj psihologiji), i, što je u to vreme izgledalo neobično, u meditativnim praksama Istoka, budizmu i hinduzimu (sa dodatnim primerima iz ezoterijskih škola islama, judaizma i hrišćanstva). Zaključak studije jeste da je naizgled protivurečna priroda različitih sistema više pojavna nego stvarna, te da se njihove međusobne razlike mogu objasniti činjenicom da se svaka škola bavi drugačijim nivoom „spektra svesti”. Vilber tu primenjuje jedan metod koji koristi do dana-današnjeg, a to je da prvo izdvaja „opšte orjentire”, tj. osnovne istine iz različitih sistema mišljenja (sve ono što je u datom sistemu mišljenja bezrezervno prihvaćeno), pa ih onda međusobno uklapa. Kada se ovi misaoni kamenovi-temeljci okupe na jednom mestu, izlazi na videlo da se svi oni mogu uklopiti u jedan model, te da su različiti zapadni psihološki sistemi ne samo međusobno uskladjivi i komplementarni, već su komplementarni i sa istočnim psihološkim sistemima. U „*Spektaru Svesti*” Vilber predstavlja jedan takav objedinjavajući model koji prikazuje psihološki razvoj ljudske jedinice, i to počev od neurotične i rascepljene jedinice koja projektuje svoju senku u svet i odbija da je prihvati kao deo sebe, pa sve do mistika koji, budući da poseduje kosmičku svest, u sebi objedinjava i sadrži čitav kosmos.

Sušтина je u tome da pojedinac, proučavajući sopstvenu svest i primenjujući poznate tehnike meditacije i različite sisteme joge kako bi uronio duboko u sebe, konačno dospeva do tačke u kojoj više nema nedoumica. Ta tačka je čista svest, a iz nje osoba može posmatrati čak i sopstveno „ja” jer je dospela do praznina samog života.

Da predstavimo ukratko Vilberov spaktar psihološkog razvoja: u prvoj fazi imamo neurotičnog i rascepljenog pojedinca. Ovaj pojedinac je podeljen na personu i senku. Persona je način na koji pojedinac opaža sebe i želi da se predstavi svetu, a senka je nešto poput deponije gde odlaze sve one činioce koje ne prihvata kao svoje. On ih zatim projektuje na okolinu pomoću poznatih frejdrovskih mehanizama. Potisnuti elementi su izvor nevolja i čine život težim nego što on to jeste. Svrha psihoanalize i sličnih psiholoških škola je reintegracija senke i persone u zdrav, zreo i funkcionalan ego. Međutim, priča se tu ne završava, zato što pojedinac, čak i onaj sa zdravim egom, misli da *poseduje* telo mada je istina da on *jeste* telo. Na ovom nivou različite telesno orijentisane terapije, rajhovske metode, bioenergetika i slično, nastoje da pomognu čoveku da proširi svoje polje identifikacije i osvesti svoj autentični „telo-um” status. Spektar se zatim razvija dalje – preko integracije društvenih činilaca i spoljašnje prirode – pa sve do ostvarenja kosmičke svesti. U osnovi, pojedinac se razvija od ja do ne-ja, od malog ega do kosmičkog Sopstva. Ova jednostavna šema, koja nije previše revolucionarna sama po sebi, podržana je brojnih primerima i teoretskim konceptima iz svih mogućih tradicija, tako da čitalac, koji možda nije impresioniran mogućom tačnošću Vilberove teze, ne može a da ne bude impresioniran ogromnom autorovom erudicijom.

Premda su nam detaljni opisi transpersonalnih stupnjeva razvoja svesti u istočnim sistemima meditacije, joge i drugim ezoterijskim tradicijama bilo dostupni i pre Vilbera, niko pre njega nije uspeo da ih poveže tako dobro i logički koherentno. Najednom je sinteza misli Istoka i Zapada postala ne samo moguća, nego i neophodna. Vilberu je pošlo za rukom da sagradi filozofske, naučne i kulturne mostove između prethodno nespojivih svetova psihologije i istočnjačke meditacije. Uspevši u tome, Vilber je postao jedan od utemeljivača *transpersonalne psihologije*, danas jedne od dominantnih psiholoških škola u Americi (mada je i dalje izvan akademskih tokova, koji su i pod snažnim uticajem kognitivne psihologije i farmaceutske industrije). Povrh toga, u „*Spektru*“ je premošćen jaz između sveta naučne psihologije (i nauke uopšte) i sveta religije. Ovaj potonji raspolaže sa ogromnim rezervoarom znanja i mudrosti koji se puni putem meditativnih praksi starih hiljadama godina, a toj činjenici se danas, zahvaljujući upravo Vilberu, pristupa sa mnogo više poštovanja nego što se to činilo u prošlosti.

U knjizi „*Bez granice*“ Vilber se ponovo vraća na temu iz „*Spektra*“, sada iz jednog praktičnijeg ugla, pomažući čitaocima da utvrde koje terapije ili tehnike meditacije najbolje odgovaraju njihovom stupnju razvoja. Ovo je takođe tipično za Vilberov pristup: on prvo postavi teorijski kamen temeljac, a onda napiše popularniju verziju istog dela (primerice, „*Kratka istorija svega*“ je pojednostavljena verzija knjige „*Ekologija, seks, spiritualnost*“).

Njegova treća knjiga, „*Projekat atman*“ (*The Atman Project*) je studija o „višim“ oblastima ljudske psihe („formalno-operativni razum“ prolazi i razvija se kroz različite transpersonalne stupnjeve: vizionarsko-logički, astralni, suptilni, kauzalni, da bi na kraju iz kauzulano-iskustvene dospelo u ne-dualnu fazu; naravno Vilber elaborira ove donekle tehničke termine).

Prema Vilberu, na duhovne učitelje treba gledati kao na „psihologe“ onih oblasti psihe koje su za većinu ljudi nedostupne. On takođe tvrdi da postoji čvrsta veza između individualnog razvoja izuzetnih meditanata i razvoja široke kulture. Tako, prema Vilberu, imamo duhovnu elitu (sa njenim sopstvenim principima razvoja, od šamana do svetaca do buda) a sa druge imamo široke mase prosečnog duhovnog nivoa. Široka kultura se razvija nešto sporije ali postojano u skladu sa principima razvoja duhovne elite. Proučevajući razvojne puteve uzvišenih mistika, možemo predvideti šta čovečanstvo očekuje u budućnosti.

IZNAD RAJA

Sa knjigom „*Iznad raja*“ (*Up from Eden*) Vilber, opisujući razvoj prirode i ljudskog društva, dobija svoje mesto u tradiciji „velikog lanca postojanja“ kojoj pripadaju veliki mislioci poput Hegela i Tejar de Šardena.

Ovde vidimo razvoj kosmosa iz Velikog Praska i pad „božanske iskre“ u prirodu bez svesti, čemu sledi postojani razvoj života sve do pojave samo-reflektivnog čoveka, nakon čega Vilber posmatra razvoj ljudske civilizacije kao jedan evolutivni proces. Razvoj individualne psihe reflektuje se u sociologiji i kolektivnoj psihologiji, pa tako vidimo društvo i ljudsku misao kako se razvijaju od magijskog mišljenja preko mitskog mišljenja do racionalnog mišljenja. „*Iznad raja*“

omogućava čitaocu da stvori predstavu o narednom stupnju u istoriji civilizacije, samo što se u ovom slučaju ne radi o nekakvoj utopijskoj nadi, nego o logičkoj esktrapolaciji evolucije koju možemo posmatrati objektivno. Sa socio-kulturnog stanovišta čovečanstvo se sada nalazi u fazi „formalno-operativnog razuma”. Ono ima mogućnost da učini istorijski pomak u novu fazu u kojoj će dominirati „vizionarska logika”.

Neobično za „duhovnog mislioca”, Vilber gleda na racionalnost kao na višu fazu u odnosu na magijske i mitološke religijske sisteme, i istovremeno dopušta mogućnost racionalnog pristupa duhovnom. U stvari, on na *racio* gleda kao na jedan od viših potencijala ljudske psihe pomoću koga se čovek obračunava sa svojom potrebom za „verovanjem” („vernik” je, po definiciji, neko ko „ne zna”, ko nije lično iskusio više nivoa psihičke realnosti). Tragično je to što savremena nauka nije sposobna da uoči razliku između pre-racionalne svesti šizofreničara i trans-racionalne svesti Bude, što ukazuje na veliko siromaštvo savremenog akademskog mišljenja. Prihvatajući jedan redukcionistički pristup, kultura se efikasno zatvara prema svakom mogućem razvoju na psihološkom, etičkom i spiritualnom planu. Obiman naučni materijal o „vrhunskim iskustvima” (Maslov) i optimalnom društvenom i etičkom funkcionisanju jasno pokazuje da „ne-egoističan” stav može nastati samo kao posledica bogatstva unutrašnjeg života. Vilber elaborira ova sociološka pitanja u knjizi „*Društveni Bog*“ (*A Sociable God*). Knjiga sadrži neka veoma zanimljiva poglavlja o opasnostima koje čoveka vrebaju u religijskim sektama i kako te opasnosti prepoznati.

Zapazite kako je svaka Vilberova knjiga kao dijalog sa nekom specifičnom naučnom oblašću: psihologijom („*Spektar*“, „*Bez granice*“), istorijom kulture i antropologijom („*Iznad raja*“) i, u ovom slučaju, sociologijom.

Vilberova knjiga objašnjava dve važne pretpostavke:

1. Istorija razvoja kulture (kolektivna mentalna istorija) nije ništa drugo do odraz istorije razvoja individualne psihe, odnosno „sociogeneza” odražava „psihogenezu”.
2. Kao i priroda, tako i ljudska bića i ljudska kultura evoluiraju. Prema Vilberu, nema nikakvog razloga za pretpostavku da se ljudska kultura mora izuzeti iz teorije evolucije.

Naravno, ovo ne znači da je evolucija nedvosmislena. Naprotiv, Vilber smatra da svaki kvalitativni skok u višu fazu društvene ili individualne svesti nosi sa sobom razvoj neke nove patologije. „Svaka nova faza mora da prevaziđe ali i da uključi prethodnu fazu.” U suprotnom, dolazi do represije i drugih patoloških pojava.

U knjizi „*Oči u oči – u potrazi za novom paradigmom*“ (*Eye to Eye – In Search for a New Paradigm*) Vilber se bavi hermeneutikom i epistemologijom. On pokušava da dokaže da se duhovnim sistemima takođe može pristupiti racionalno i naučno, pomoću metodologije prilagođene tom zadatku. On se užasava materijalističkog redukcionizma koji bi na svaki koji bi sve hteo da svede na materijalne eksperimente u kontrolisanim uslovima. Nemoguće je psihu izučavati u laboratoriji, kao što je nemoguće tumačiti Šekspirova dela na osnovu analize čestica mastila koje je koristio. Međutim, saznajni proces u meditaciji je moguće pratiti kroz rad grupe meditanata, upoređivanjem njihovih konkretnih iskustava.

I misticizam i nauka temelje se na eksperimentima i iskustvu. To ne važi za religiju i „verovanje”. Neko ko veruje je neko ko ne zna. (Vilber pravi razliku između „verovanja” i „vere” koja je potrebna da bi se čovek upustio u eksperiment bez prethodnih dokaza; klasična nauka se takođe oslanjala na veru jer je u početnim fazama bilo nemoguće dokazati gravitaciju, bakterije ili atome.) U knjizi „*Oči u oči*” Vilber takođe iznosi snažnu kritiku pre-racionalnog pristupa (kakav je prisutan ne samo u nju-ejdž pokretima, već i kod samog K.G. Junga) kao i onih pristupa koji ne uočavaju razliku između pre-racionalnog i trans-racionalnog. Savremeni izučavaoci kulture, poput Fritjofa Kapre, koji pokušavaju da dokažu duhovnost kroz nauku, takođe su predmet Vilberove kritike jer ne prepoznaju da svaka oblast znanja mora da poseduje sopstvenu metodologiju. Ako neko smatra da će uspeti da dokaže da je Buda bio u pravu oslanjajući se na kvantnu mehaniku, taj će, istog trenutka kada nauka uznapreduje, da dovede realnost Bude u pitanje. Očigledno, to nije pravi pristup, jer je reč o različitim kategorijama stvarnosti. Jedan mistik – kao mistik – nema izgrađeno mišljenje o materijalnoj stvarnosti i fizičkim zakonima, kao što ni fizičar – kao fizičar – nije u stanju da izvrši hermeneutičku analizu Šekspirovih dela ili argumentovano govori o razlikama između “kauzalnog” i “suptilnog” nivoa svesti.

SEKS, EKOLOGIJA, SPIRITUALNOST

Ovo je prvi deo Vilberovog magnum opusa u kome on stupa u dijalog sa savremenim filozofskim pokretima, uključujući post-modernizam, feminizam i ekologiju.

Ova obimna knjiga od 800 strana dalje razrađuje razvojnu šemu iz „*Spektra*” i „*Bez granice*” obogaćujući je sociološkim, fizičko-materijalnim i kulturnim pojavama. Tako dobijamo vrhunsku sintezu ne samo psihologije već i socio-kulturološke misli, nauke i „materijalističke” kosmologije, drugim rečima: „*Kratku istoriju svega*”, kako je Vilber naslovio svoju popularnu verziju „*Seksa, ekologije i spiritualnosti*” napisanu u formi dijaloga.

Vilber zastupa tezu da svaka pojava ima individualni aspekt i kolektivni aspekt, upravo kao što ima svoju unutrašnjost (ili svesnost) i spoljašnjost. Tako se nekom mističnom iskustvu može pristupiti sa individualnog stanovišta (unutrašnje-individualno), sa tačke gledišta njegovih društvenih aspekata (spoljašnje-kolektivno), sa tačke gledišta kulturnih aspekata (unutrašnje-kolektivno) i sa tačke gledišta merljivih, materijalnih aspekata (spoljašnje-individualno), što bi, u ovom primeru, bili moždani talasi. Svaki od ovih pristupa ima svoju sopstvenu metodologiju i set naučnih instrumenata.

U stvari, svakom fenomenu bi trebalo pristupiti sa tačke gledišta svakog od pobrojanih aspekata, jer u suprotnom imamo ili „ravan” redukcionizam ili „suptilni” redukcionizam. „Ravan” (“flatland”) redukcionizam svodi pojave na njihove materijalne i individualno-mehanicističke aspekte (atomizam, tradicionalna mehanicistička nauka i razdor između tela/materije i uma na koji je ukazivao Dekart), dok onaj finiji, „suptilni” redukcionizam možda prihvata da je neka pojava deo sistema (teorija sistema, holizam) ali ne prepoznaje njene unutrašnje aspekte.

U drugom delu „*Seksa, ekologije i spiritualnosti*“ Vilber razmatra kulturnu istoriju Zapada. Vilberova analiza započinje uvođenjem ideje „holona“, po kojoj su sve pojave deo nekog višeg entiteta, kao što se i same, kao entiteti, sastoje od pojava „nižeg“ reda (atomi, molekuli, ćelije itd.). U knjizi Vilber objašnjava i „dvadeset načela evolucije holona“. Nikada nisam naišao na bolji pregled dijalektičkih zakona sa primerima, čak ni u radovima Hegela i Marksa.

Vilber svoj pristup istoriji kulture započinje analizom Platonovog dela („Istorija Zapada nije ništa drugo do niz fusnota koje sve ukazuju na Platona“), koji je ujedinio dva aspekta duhovno-materijalne realnosti – „uzdizanje“, penjanje naviše, evoluciju u pravcu mistične svesti (ili Jednog, Apsolutnog) i „silazjenje“ – povratak u svet mnogostrukosti, kretanje na dole.

Mistik otkriva da fizička stvarnost („samsara“ ili „iluzija“ o materijalnosti sveta) poput vela sakriva pravo osnovno načelo života, a kada ga otkrije, dolazi do zaključka da je sve izraz tog osnovnog načela i zato doživljava i „fizičku“ i „duhovnu“ realnost kao Ljubav. U toj krajnjoj, ne-dualnoj fazi (advaita vedanta) svaki kontrast između materijalnosti i duhovnosti, mnoštva i jedinstva biva odbačen. Kada iz temelja uništi egoističke sklonosti i težnje, mistik postaje bodisatva ili svetac, i radi za dobrobit čovečanstva i kosmosa. Nakon Platona došao je Plotin koji je nastavio u istom maniru.

Prema Vilberu, veoma je važno da se prevaziđe pre-racionalno mitsko hrišćanstvo. Hrišćanska teorija samo Hristu priznaje božanski status. Ovo onemogućava da bilo čiji prosvetljen status bude prepoznat i priznat, i istovremeno stvara veliki rascep u metafizičkoj misli. S jedne strane imamo *uzlaznike* (Ascenders) koji okreću leđa ovom svetu i prezirući ga, očajnički se trude da se domognu „božanskog“ sveta (za njih je oslobođenje jedino moguće u „drugom“, spiritualnom svetu, koji u potpunosti transcendiraju ovaj svet). U njihovom slučaju Eros biva preobražen u Foba – u strah od materijalnog, svetovnog, seksualnog i ženskog. Sa druge strane imamo *silaznike* (Descenders) koji se dive materijalnom svetu i spas pronalaze u okviru materijalnog, poričući postojanje temeljnog principa života i duhovnosti uopšte. Hrišćanstvo je samo sebe odseklo od velike svetske tradicije mudrosti. Izgubivši svoje korene, *uzlaznici*, koji su dominirali nekih 1000 godina zapravo su doprineli trijumfu *silaznika* koji su postali dominantni nakon ere prosvete.

Sve u svemu, moderna, materijalističko-naučna filozofija se degenerisala i više ne priznaje duhovnosti nikakvu stvarnost. Ona realnosti pristupa sa stanovišta jednog jedinog *kvadranta* i služi se metodologijom koja se može primeniti samo na izučavanje materijalnih objekata i okolnosti. Sve ovo stvorilo je *Prozak-društvo* – društvo u kome se psihički, moralni i etički problemi rešavaju lekovima i gde se bukvalno sve – uključujući i životinje – svodi na proizvod, dok se prirodi pristupa sa tačke potreba industrijske ekonomije..

Vilber nam na kraju nudi jednu novu sintezu u kojoj se realnosti duhovnog iskustva može pristupiti „racionalno“ sa odgovarajućim naučnim instrumentima, sintezu koja će zadovoljiti potrebu za ponovnim ulivanjem Duha u umrtvljeni i bezdušni svet materije.

Vilber je sve samo ne komercijalan. On ne čini ustupke „trendovskom“ razmišljanju. On gazi po osetljivim prstima institucionalnih religija (što se Vilbera

tiče, ateistički racionalizam, mada se i on često vraća na pre-racionalne elemente, ipak je spiritualniji od magijsko-mitskih religija). Takođe se protivi i "nju-ejdž" razmišljanju jer je i ono više nego sklono oslanjanju na pre-racionalne elemente. On kritikuje mnoge ekološke škole jer su odbacile duhovno, i zato su krive za zločin „suptilnog” redukcionizma, kao i sve feminističke pokrete koji veličaju prošlost (kao što je eko-feministički pokret koji želi povratak na agrarno matrijarhalno društvo ili pokret eko-maskulinista koji bi da se vrati još dalje u prošlost). Njegov metod je uvek da utvrdi „progresivne” elemente neke teorije ili pokreta a potom izdvoji i njene „regresivne”, odnosno pre-racionalne elemente.

DUH POSTMODERNIZMA

U trećoj knjizi trilogije, „*Duh postmodernizma*“ Vilber prati radove Dileuzea, Fukoa, Deride i drugih, sve do „postanalitičkih poststrukturalista”. Koji se još savremeni filozof može podičiti time da ne samo da crpi znanje iz zapadnih i istočnih izvora, nego iz lične meditativne prakse? (Vilber praktikuje budističku meditaciju više od dvadeset godina). Kako se moglo očekivati, Vilber je došao do svoje interpretacije postmodernizma. Prema Vilberu, pre-racionalne (magijske i mitske) strukture obeležavao je sinkretizam, fuzija različitih elemenata iz fenomenoloških kvadranta. U mitskom mišljenju subjektivni svet (unutrašnje-individualno „ja” i unutrašnje-kolektivno „mi”) i objektivni svet (unutrašnje i spoljašnje kolektivno) doživljavaju se kao jedno. Na primer, sa stanovišta Crkve, Galilej ne samo da je imao zle namere (objektivni svet), on je takođe bio i jeretik (subjektivni svet) pa je stoga predstavljao opasnost za državu. Mitsko mišljenje koje je dominiralo u tom istorijskom razdoblju svodilo je različite pojave na jednu pojavu. Tek je moderno doba razdvojilo crkvu od države i svakom pojedincu dopustilo slobodu da donosi sopstvene moralne odluke. U skladu s tim, nauka je plasirala naučnika sposobnog da posmatra svet na izdvojen i objektivan način. Kakva je onda tu uloga postmodernizma? S jedne strane, njegova uloga je da pokaže da je posmatrač neke realnosti takođe i subjekat mreže drugih realnosti (i tako opovrgne mit o objektivnosti). S druge strane, njegov cilj je da ostvari jednu višu integraciju u okviru višeg jedinstva (Vilber je naziva „planetarna vizionarska logika”). Veliki problem modernizma je, na primer, odvajanje od biosfere putem „*noosfere*” što je, između ostalog, dovelo do ekološke katastrofe ogromnih razmera. Svedoci smo kolektivnog redukcionizma prirode koja nas okružuje, kolektivne neuroze koja bi nas mogla odvesti direktno u Tanatos. Vilber ovo opisuje kao senkovitu stranu modernizma, tragediju prosvećenosti. Međutim, ciljeve postmodernizma nikada neće ostvariti oni koji su samo filozofi ili samo naučnici. Njih mogu ostvariti samo praktikanti koji su i sami ostvarili stupanj „vizionarske logike”. Na kraju, to je jedan od razloga zašto je Vilber ostao neprihvaćen u akademskim krugovima. Kao što ljudi koji razmišljaju u „mitskim” okvirima ne mogu da razumeju argumente Razuma jer ih nikako ne mogu uklopiti u svoju misaonu shemu – njima su oni „kognitivno disonantni” jer spadaju u viši nivo realnosti – tako racionalisti nisu u stanju da „sagledaju” Vilberove argumente jer je najveći

deo materijala koje on nudi kao dokaz potekao iz miliona i miliona sati čovekovog meditativnog iskustva i iz mistične literature svih kulturnih tradicija. Sve dok racionalisti nastave da odbijaju da se upuste u naučno istraživanje unutrašnjeg sveta, delo Kena Wilbera će ostati misterija.

Svakako da nada postoji. Prema studiji koju je sproveo Stanfordski istraživački institut, jednu trećinu populacije u Severnoj Americi čine „kulturni kreativci”, ljudi koji praktikuju „vizionarsku logiku” kao način mišljenja; trećina su modernisti a trećina religijski fundamentalisti tj. pripadnici „mitskih” pokreta. Dakle, značajan broj ljudi je mentalno spreman za „vizionarsku logiku” zahvaljujući svojoj meditativnoj praksi. Za te ljude je Vilberov rad od neprocenljivog značaja.

Više informacija: www.kenwilber.com

www.wilber.shambhala.com

Prevela i priredila Ana Bešlić